

به نام خدا

درس نهم - پیشینه علوم اجتماعی در اسلام - پایه دوازدهم - گروه علوم اجتماعی استان کرمان

مدرس: محبوبه پور شفیعی - ناحیه ۲ کرمان

۱. در اسلام چه نمونه‌هایی وجود دارد که نشان دهنده ارزش علم است؟ اول روایتی است که نشان می‌دهد پیامبر در مسجدالنبی، گروه مشغول آموزش را بر گروه مشغول عبادت ترجیح دادند و خود را مامور تعلیم و تربیت معرفی کردند. دوم روایتی از پیامبر است که به یادگیری دانشهای سودمند و نافع سفارش کرده‌اند. سوم آیه ۳۱ سوره بقره است: و علم آدم اسماء کلها، که به آموزش اسماء الهی به حضرت آدم و در نتیجه بازگشت او به بهشت اشاره دارد. چهارم آیه ۹ سوره زمر است: هل یستوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون. آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند مساوی هستند؟
۲. علم در اسلام چه جایگاه و کارکردی دارد؟ علم از مهمترین ارزشهاست، هدف آفرینش است، راه بالاتر رفتن از مقام فرشتگان و رسیدن به مقام جبروت و عقلها یعنی عالم انسان است. علم شرط خلیفه خداوند بودن است.
۳. آموختن چه علمی در اسلام منع شده است؟ علمی که به جامعه آسیب می‌رساند. مثل سحر و جادو
۴. پیام رهبر انقلاب از چه منبعی انتخاب شده است؟ بیانیه گام دوم انقلاب
۵. نکات اصلی پیام آیت الله خامنه‌ای چیست؟ آموختن علم و دانش مهم و ضروری است. علم و دانش است که به کشورهای غربی قدرت بخشیده است. کشورهای غیرغربی به خاطر نداشتن علم و دانش، در مقابل قدرت و دانش غرب احساس خودباختگی پیدا کرده‌اند. راه نجات و پیشرفت کشور، رشد دانش است.
۶. علوم نافع از دیدگاه اسلام را نام ببرید.
 - a. علوم ابزاری (تجربی و طبیعی) مثل پزشکی، علوم مهندسی، علوم پایه (فیزیک، شیمی، زیست).
 - b. علوم انسانی مثل ادبیات و اخلاق و روان‌شناسی که به انسان راه صحیح استفاده از ساخته‌های علوم ابزاری را آموزش می‌دهد. این علوم درباره اهداف انسانی و ارزشها و آرمانهای او سخن می‌گویند.
 - c. علوم الهی مثل توحید و خداشناسی، علم به نفس و علم به مبدا و معاد که درباره اساس هستی و فلسفه وجود صحبت می‌کنند و نافع‌ترین علوم در اسلام هستند.
 - d. علوم اجتماعی و تاریخ که با مطالعه جوامع انسانی و رفتارهای انسانها در گذشته، قوانین و فرمولهای حاکم بر جامعه را کشف می‌کند و برای کنترل جامعه در حال و آینده، مورد استفاده قرار می‌دهد.
۷. روش علمی مطالعه و تحقیق در اسلام و قرآن چیست؟ تجربی، عقلانی، وحیانی
۸. برنده شدن کاسپاروف بر رایانه‌ای که دوپست میلیون حرکت شطرنج را در یک ثانیه تحلیل می‌کند و ساختن موسیقی‌های شاهکار توسط بتهوون ناشنوا، به چه نکته‌ای اشاره می‌کند؟ ذهن انسان شگفت‌انگیزتر از آن است که بخواهد با روش حسی و تجربی مطالعه و فهمیده شود. حتما باید از روشهای ذهنی برای شناخت ذهن انسان استفاده کرد.
۹. در علوم اجتماعی قرآنی، جامعه به چه صورتی مطالعه می‌شود؟ هم توصیف می‌شود (مثل توصیف جامعه توسط یک روزنامه‌نگار که فقط آنچه را که می‌بیند، گزارش می‌کند)، هم تبیین می‌شود (یعنی علل پدیده‌های اجتماعی مطالعه می‌شوند)، هم نقد و ارزیابی می‌شود (یعنی از کارهای ناپسند انتقاد می‌شود و معروف (کارهای عاقلانه) و منکر (کارهای جاهلانه) معرفی می‌شوند) و هم تجویز می‌شود (یعنی برای بهبود زندگی راه حل داده می‌شود و جامعه آرمانی معرفی می‌شود)

۱۰. نویسندگان این دو کتاب چه کسانی هستند؟ سنتهای تاریخ در قرآن - سنتهای اجتماعی در قرآن کریم (پاسخ: سنتهای تاریخ در قرآن: محمدباقر صدر و سنتهای اجتماعی در قرآن کریم: احمد حامدمقدم)
۱۱. جامعه آرمانی مورد نظر قرآن چه ویژگی‌هایی دارد؟ در آن به عدالت و قسط رفتار می‌شود. فرهنگ بر آن حاکم است. نه ظلم می‌کند و نه ظلم می‌بیند. از مستضعفان دفاع می‌کند.
۱۲. سنتهای اجتماعی از نظر قرآن چه هستند؟ قوانین حاکم بر جوامع از دیدگاه قرآن که همان سنتهای الهی هستند.
۱۳. آیا سنتهای اجتماعی (قوانین اجتماعی) که از طریق علم تجربی (جامعه‌شناسی تبیینی) و عقل به دست می‌آیند هم سنت الهی هستند؟ بله
۱۴. متفکران اجتماعی مسلمان را نام ببرید. فارابی، ابن خلدون، ابوریحان بیرونی، ابوعلی مسکویه رازی
۱۵. فارابی علم اجتماعی را زیرمجموعه ... می‌داندست و آن را ... می‌نامید. علوم انسانی - علم مدنی
۱۶. فارابی کدام جوامع را مطالعه کرده است؟ هم جوامع گذشته خودش را هم جوامع زمان خودش را
۱۷. روش فارابی برای مطالعه جوامع چیست؟ استدلال عقلی
۱۸. فارابی کدام ویژگی‌های جوامع را مطالعه کرده است؟ علم، اندیشه، فرهنگ، رفتار
۱۹. مدینه جاهله از نظر فارابی چگونه جامعه‌ای است؟ جامعه‌ای که در آن علوم ابزاری وجود دارند ولی علوم عقلی و وحیانی یعنی علمی که از ارزشها و آرمانهای زندگی سخن بگویند وجود ندارند. این جامعه فقط لذت مادی و آزادی در خواسته‌های نفسانی را مهم می‌داند و سعادت حقیقی را نمی‌شناسد.
۲۰. مدینه فاضله از نظر فارابی چگونه جامعه‌ای است؟ جامعه آرمانی مورد نظر فارابی است که منطقی و علمی است، هم علم تجربی، هم عقل و هم وحی. در واقع همان بهشت است. هم در عمل بر اساس آرمانهای حقیقی است و هم از نظر علمی و نظری، حقایق عقلانی و وحیانی را می‌فهمد.
۲۱. مدینه فاسقه از نظر فارابی چگونه جامعه‌ای است؟ جامعه‌ای که در نتیجه انحراف عملی از مدینه فاضله به وجود آمده است. مردم حقایق عقلانی و وحیانی را کاملاً می‌فهمند و شرایط شناخت آنها برایشان وجود دارد، ولی بر اساس این حقایق عمل نمی‌کنند بلکه بر اساس امور باطل زندگی می‌کنند.
۲۲. مدینه ضاله از نظر فارابی چگونه است؟ جامعه‌ای که گرفتار انحراف نظری (نظریه‌های علمی قرآنی) است. یعنی در این جامعه هم علوم عقلانی و وحیانی وجود دارند و هم عقلانیت و هم وحی، تحریف شده است. در این جامعه ارزش و آرمان‌های غیرعقلانی، عقلانی محسوب می‌شوند و وحی تحریف شده است.
۲۳. فارابی جوامع زمان خودش را از چه نوعی می‌دانست؟ فاسقه و ضاله
۲۴. علم اجتماعی فارابی (علم مدنی) کدام یک از ویژگی‌های علوم اجتماعی را دارد؟ همه ویژگی‌ها را مثل:
- (توصیفی): توصیف و فهمیدن کنش‌ها (خرد) و ساختارهای (کلان) اجتماعی
 - (تبیینی): پیدا کردن علت پدیده‌های اجتماعی و بررسی تغییر و تحولات آنها
 - (انتقادی): نقد ارزشها و آرمانهای غلط و داوری درباره کارهای انسانها
 - (تجویزی): قوانین و هنجارها و باید و نبایدهای زندگی را مشخص می‌کند.
۲۵. نام کتاب ابوعلی مسکویه رازی چیست؟ تجارب‌الأمم در هشت جلد
۲۶. روش ابوعلی مسکویه در کتاب تجارب‌الامم چیست؟ تبیینی
۲۷. نام کتاب ابوریحان بیرونی چیست؟ تحقیق ماللهند

۲۸. روش ابوریحان بیرونی در کتاب تحقیق ماللهند چیست؟ تجربی، تفهیمی برای توصیف هند و روش عقلی برای انتقاد از هند
۲۹. از نظر ابوریحان بیرونی، علل دشواری فهم معارف (دانش) هندیها چیست؟ زبان پیچیده، خط پیچیده، به نظم درآوردن متون علمی به قصد تحریف
۳۰. از نظر ابوریحان بیرونی علت پیدایش کاستها (طبقات اجتماعی جامعه هند) در هند چیست؟ باورهای دینی هندوها که معتقدند این طبقات را خداوند آفریده است.
۳۱. از نظر ابوعلی مسکویه، داستانهای تاریخی چند دسته هستند؟ دو دسته: داستانهای علمی تاریخی. افسانه‌ها و مَثَل‌ها
۳۲. ابوعلی مسکویه کدام دسته از داستانها را در کتابش جمع‌آوری کرده است؟ چرا؟ داستانهای علمی تاریخی را که درباره سرگذشت پادشاهان و جوامع بوده است. زیرا معتقد است که فقط این گونه داستانها هستند که به ما کمک می‌کنند قوانین حاکم بر جوامع را شناسایی کنیم.
۳۳. روش ابن خلدون برای شناخت جوامع چیست؟ تبیینی
۳۴. عامل شکل‌گیری جوامع از نظر ابن خلدون چیست؟ عصبیت (ابن خلدون در مورد معنی این کلمه توضیحی نداده است)
۳۵. چرا جامعه‌شناسی ابن خلدون محافظه‌کارانه است؟ چون انتقادی نیست، یعنی جامعه را نقد نمی‌کند.
۳۶. علم اجتماعی مورد نظر ابن خلدون چه نام دارد؟ علم عمران
۳۷. چرا جامعه‌شناسان غربی، ابن خلدون را بیش از سایر متفکران مسلمان می‌شناسند؟ چون روش او شبیه روش جامعه‌شناسی تبیینی بوده است.
۳۸. فضلالی (دانشمندان) قرن سوم و چهارم هجری طرفدار کدام دانش بودند؟ دانش یونانی
۳۹. قرن سوم را قرن و قرن چهارم را قرن نامیده‌اند. ترجمه - تحقیق
۴۰. یکی از امتیازات ابوریحان بیرونی بر فضلالی زمان خودش چه بود؟ این که محدود به یونان نشد و علم را در هند نیز جستجو کرد.
۴۱. ابوریحان بیرونی در کتاب تحقیق ماللهند برای شناخت فرهنگ هند از چه روشی خیلی استفاده کرده است؟ آشنایی‌زدایی
۴۲. علاوه بر روش آشنایی‌زدایی، ابوریحان بیرونی از چه روشهایی استفاده کرده است؟ تبیینی (روش تجربی و حسی)، تفهیمی (فهم فرهنگ هند از طریق روش همراهی همدلانه یعنی هم‌نشینی با مردم هند)، انتقادی (نقد جامعه و فرهنگ هند)
۴۳. عقل عام را تعریف کنید. هر گونه تلاش فکری و ذهنی که هم دانشمندان از آن استفاده می‌کنند (شناخت علمی) و هم مردم (شناخت عمومی)
۴۴. عقل عام به چه بخش‌هایی تقسیم می‌شود؟ عقل ابزاری، عقل تفسیری، عقل انتقادی
۴۵. عقل ابزاری چیست؟ آن بخش از عقل که دانشمندان علوم تجربی برای مطالعه پدیده‌های طبیعی و حسی استفاده می‌کنند.
۴۶. عقل تفسیری چیست؟ آن بخش از عقل که برای فهم و تفسیر پدیده‌های معنادار انسانی استفاده می‌شود.
۴۷. عقل انتقادی چیست؟ آن بخش از عقل که برای داوری درباره پدیده‌های اجتماعی استفاده می‌شود.